

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาของการวิจัย

ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร และระบบอินเทอร์เน็ตที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในสังคมปัจจุบัน ทำให้การสื่อสารในสังคมเป็นการสื่อสารที่มีความสะดวกและรวดเร็ว ผู้สื่อสารสามารถส่งสารไปยังผู้รับสาร และผู้รับสารสามารถรับสารและตอบกลับได้ในทันที รวมถึงทำให้เราสามารถสื่อสารกันไปได้ทั่วทุกมุมโลก

การสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) ก็เป็นรูปแบบการสื่อสารที่มีความทันสมัย และมีบทบาทที่สำคัญต่อสังคมในปัจจุบัน เครือข่ายสังคมออนไลน์ หมายถึง สังคมหรือการรวมตัวกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบของกลุ่มคนรูปแบบหนึ่งที่ปรากฏเกิดขึ้นบนอินเทอร์เน็ต ที่เรียกว่าชุมชนออนไลน์ ทำให้ผู้คนสามารถทำความรู้จัก แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันประสบการณ์ร่วมกันและเชื่อมโยงทิศทางใดทิศทางหนึ่ง โดยมีการขยายตัวผ่านการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นเครือข่าย เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) ยูทูบ (Youtube) ทวิตเตอร์ (Twitter) เป็นต้น (รวิ แก้วสุกใส และชัยรัตน์ จุสปาโล, 2556)

แอปพลิเคชันไลน์ คือ แอปพลิเคชันที่ใช้สำหรับการสนทนาผ่านอุปกรณ์การสื่อสารรูปแบบต่างๆ เช่น สมาร์ทโฟน (Smartphone) คอมพิวเตอร์พกพา (Laptop) และแท็บเล็ต (Tablet) ผู้ใช้แอปพลิเคชันสามารถสื่อสารด้วยการพิมพ์ข้อความจากอุปกรณ์การสื่อสารเครื่องหนึ่งไปสู่อีกเครื่องหนึ่งผ่านสัญญาณอินเทอร์เน็ต รวมถึงสามารถใช้เสียงผ่านไลน์ (Voice call) ซึ่งเสมือนกับการสื่อสารสามารถพูดคุยทางโทรศัพท์ไปยังสมาชิกบนเครือข่ายไลน์โดยไม่เสียค่าบริการขณะสนทนา ซึ่งในปัจจุบันนั้นไลน์ได้รับการพัฒนาให้มีความสามารถที่หลากหลายเพื่อใช้งานรองรับความต้องการในการใช้งานของผู้ใช้หลายๆ ด้าน นอกเหนือจากการส่งข้อความ เช่น เครือข่ายร้านค้าออนไลน์ (Line@) ไลน์ทูเดย์ (Line today) สำหรับการติดตามข่าวสาร งานสายบริการผ่านไลน์ (Line job) และไลน์เพย์ (Line pay) ซึ่งสะดวกในการใช้จ่ายแทนเงินสดได้ เป็นต้น

สำหรับจุดเด่นที่ทำให้แอปพลิเคชันไลน์ (Line application) แตกต่างกับแอปพลิเคชันสำหรับการสนทนาแบบอื่นๆ คือ รูปแบบของสติ๊กเกอร์ที่มีการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้ใช้ที่หลากหลาย เช่น สติ๊กเกอร์บ่งบอกความรู้สึกขั้นพื้นฐาน สติ๊กเกอร์ตามวันสำคัญและเทศกาลต่างๆ สติ๊กเกอร์การ์ตูนที่มีชื่อเสียง สติ๊กเกอร์ตราสินค้า เป็นต้น (ศุภศิลป์ กุลจิตต์เจืองวงศ์, 2556)

ผู้สูงอายุในปัจจุบันก็เป็นกลุ่มที่มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ด้วยเช่นกัน โดยภาควิชาการตลาด วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ทำการวิจัยในหัวข้อ “Silver Age Content Marketing... สื่อสารโดนใจรุ่นใหญ่วัยสี่เงิน” เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรม และข้อมูลเชิงลึก พร้อมทั้งวิธีการสื่อสาร

การตลาดและกลยุทธ์การผลิตเนื้อหาด้านการตลาด รวมถึงประเภทและรูปแบบของเนื้อหาที่โดนใจกลุ่มผู้บริโภครวัยสีเงิน (Silver Age) หรือกลุ่มผู้สูงอายุในวันนี้ โดยพบสื่อที่ผู้สูงอายุมีการใช้งานมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ไลน์ (Line) ร้อยละ 50 เนื่องจากใช้งานง่ายในการติดต่อสื่อสาร และเมื่อสอบถามข้อมูลในเชิงลึก พบว่า เมื่อผู้สูงอายุอ่านเนื้อหาที่ชื่นชอบ จะใช้การส่งสติ๊กเกอร์แทนการพิมพ์ข้อความตอบโต้ เนื่องจากไม่ถนัดในการพิมพ์ที่ละตัวอักษร รองลงมาสื่อที่ผู้สูงอายุใช้ได้แก่ โทรศัพท์ ร้อยละ 24 โดยสื่อโทรศัพท์ถือเป็นสื่อดั้งเดิมที่ยังคงมีอิทธิพลต่อผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 61 เปิดโทรศัพท์ทิ้งไว้โดยไม่มีการเปลี่ยนช่อง และเปิดไว้เป็นเพื่อนเพื่อคลายเหงา และอันดับที่ 3 สื่อที่ผู้สูงอายุใช้ได้แก่ เฟซบุ๊ก (Facebook) คนไทยส่วนใหญ่จะนิยมใช้เฟซบุ๊กมากที่สุด โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น แต่ผู้สูงอายุใช้เฟซบุ๊กเป็นช่องทางการสื่อสารอันดับที่ 3 ร้อยละ 16 โดยผู้สูงอายุมองว่าเฟซบุ๊กใช้งานยากกว่าไลน์ เวลาจะแชร์ข้อมูลให้ผู้อื่นต่อก็ไม่แน่ใจว่าจะกดปุ่มใดต่อ ต้องกดหลายครั้ง ต้องพึ่งพาคนอื่นให้ช่วยสอนการใช้หลายครั้ง จึงไม่อยากจะใช้นานนัก เพราะไม่อยากจะเฝ้าระวังคนอื่น ส่วน “สื่อที่ใช้น้อยที่สุด” 3 อันดับแรก ตามลำดับ ได้แก่ “หนังสือพิมพ์” เพราะใช้สื่ออื่นทดแทนและมักลืมหามือพิมพ์ “วิทยุ” เพราะฟังเพลงบนมือถือแทนและฟังเฉพาะอยู่บนรถ และ “ป้ายโฆษณา” เพราะออกนอกบ้านน้อยมาก (Positioningmag, 2018)

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยที่มีการศึกษาเกี่ยวกับการใช้งานแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุ อย่างจุฑารัตน์ ประเสริฐ (2557) ที่ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์กับการรับรู้ตนเองและการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นของผู้สูงอายุไทย ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุนั้นมีการใช้ฟังก์ชันสนทนาส่วนตัวกับบุคคลสื่อสารกับบุตรหลาน/ญาติพี่น้อง และคนในครอบครัว เพื่อพูดคุย-แลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสาร/เหตุการณ์ประจำวันมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิศปัติย์ ชัยช่วย (2560) ที่ทำการศึกษาเรื่องการใช้ไลน์ของผู้สูงอายุ : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุเรียนรู้การใช้งานไลน์ด้วยตนเองและจากการแนะนำของเพื่อนหรือลูกหลาน โดยที่ไลน์ทำให้เกิดพื้นที่เสมือน (Virtual space) ที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนหรือญาติได้โดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ โดยที่ไลน์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ รวมถึงการแสดงความห่วงใยต่อผู้อื่นโดยการแสดงนัยยะว่าตนเองยังสุขสบายดีผ่านทางภาพ “สวัสดีตอนเช้า”

จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุมีการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างไลน์ (LINE) มากที่สุด นอกจากเรื่องการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์แล้ว จำนวนประชากรผู้สูงอายุก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากในปัจจุบันประชากรสูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทั่วโลกเมื่อเทียบกับสัดส่วนของประชากรในวัยอื่นอย่างรวดเร็ว ซึ่งการสูงวัยของประชากรโลกเป็นประเด็นสำคัญในการปรับเปลี่ยนแนวคิดในทุกระดับของสังคมให้มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และการเปลี่ยนแปลงควรได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยของประชากรโลก ที่เรียกว่า Active Aging ซึ่ง

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ให้ความหมายไว้ หมายถึง กระบวนการสร้างและรักษาระดับสุขภาพะ ในผู้สูงวัยให้มีความสามารถในการใช้ร่างกาย จิตใจ และสังคม ที่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการ ชราที่เกิดขึ้นให้ทำงานได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการเรียนรู้ การตัดสินใจตามสิทธิที่มีอยู่ และการมีส่วนร่วมต่อสังคม โดยสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และ สภาพแวดล้อมของผู้สูงวัย

นายแพทย์เกียรติภูมิ วงศ์รจิต อธิบดีกรมสุขภาพจิตเปิดเผยว่า ไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุและมี แนวโน้มจำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากอัตราเกิดและอัตรามรณะที่ลดลงและอายุขัยเฉลี่ยที่ยืน ยาวขึ้น จากการคาดการณ์ของสภาพัฒน์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคาดว่า ในปี 2563 ที่จะถึงนี้ ประเทศไทยจะมีประชากรสูงวัย จำนวน 12.6 ล้านคนจากจำนวนประชากรรวม 66 ล้านคน โดยคิด เป็นร้อยละ 19.1 ของประชากรรวม และคาดว่า ในปี 2564 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่าง สมบูรณ์ (Complete Aged Society) คือ มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 20 ของประชากร ทั้งหมด (Workpoint Today, 2019)

จากจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น และการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เพิ่มขึ้น ทักษะใน เรื่องของการรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุนั้นมีโอกาสที่จะ เป็นกลุ่มใหม่ที่เสี่ยงต่อการถูกหลอก และรู้เท่าไม่ถึงการณ์จากพิษภัยทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ อย่างไลน์ (LINE) เป็นประจำทุกวันนั้น ยิ่งทำให้เห็นว่าควรจะมีการ ส่งเสริมการรู้เท่าทันการสื่อสารให้กับผู้สูงอายุ เนื่องจากข้อความที่มีการส่งต่อกันผ่านทางไลน์นั้น เป็น ข้อความที่มีความหลากหลาย โดยผู้สูงอายุนั้นมักจะเข้าใจว่าข้อมูลข่าวสารดังกล่าวได้ถูกกลั่นกรอง มาแล้ว เนื่องจากข้อมูลเหล่านั้นมีการส่งมาจากกลุ่มเพื่อนและเครือข่าย ซึ่งไม่ได้มีการตรวจสอบความ จริงมาก่อน จนก่อให้เกิดกลายเป็นจดหมายลูกโซ่ที่มีการส่งต่อๆ กันมา โดยที่ข้อความเหล่านั้นอาจจะ เป็น ทั้งเรื่องจริง และไม่จริง มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์กับผู้สูงอายุ จนไปถึงการทำให้ตัวผู้สูงอายุเอง นั้นเกิดความสับสน ความวิตกกังวลความเครียดต่อตัวผู้สูงอายุเอง

นอกจากจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น รวมถึงการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุต้องมีการตระหนักถึงการใช้อินเทอร์เน็ต เนื่องจากผลการวิจัยที่ผ่านมาเผยแพรให้เห็นว่าผู้สูงอายุ และกลุ่มที่เป็นอนุรักษ์นิยมขาดการรู้เท่าทันสื่อ และแชร์ข่าวลวงในโลกออนไลน์มากที่สุด โดยนักวิจัย จากมหาวิทยาลัยบรินซ์ตัน และมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ของสหรัฐอเมริกาได้เปิดเผยผลการวิจัยตีพิมพ์ ลงในวารสาร Science Advances ใช้ผลการวิเคราะห์แยกแยะโพสต์ต่างๆ ทางเฟซบุ๊กของชาว อเมริกันจำนวน 1,200 ราย ที่แชร์ข้อมูลข่าวสารลงในแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียต่างๆ ในช่วงหลังการ เลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐเมื่อปี 2016 เปรียบเทียบกับชาวอเมริกันในเว็บไซต์ฟีด ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่มีการ ส่งข่าวลวงหลายครั้ง พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 8.5% ระบุว่ามักแชร์ข้อความข่าวสารจาก เว็บไซต์ฟีด (BuzzFeed) เป็นส่วนใหญ่ มากกว่าเว็บไซต์จากสำนักข่าวกระแสหลัก โดยส่วนมากของ

คนเหล่านี้มักเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไป รวมถึงกลุ่มคนหัวอนุรักษ์ และหากเทียบกับกลุ่มคนหนุ่มสาวระหว่าง 18-29 ปี พบว่ากลุ่มคนสูงอายุนี้มักแชร์และเชื่อข่าวลวงโดยที่ขาดการรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) มากถึง 7 เท่า จากผลการวิจัยดังกล่าวทางทีมวิจัยเชื่อว่าสำหรับคนสูงอายุนั้น ทีมวิจัยเชื่อว่าส่วนหนึ่งของผลกระทบในการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข่าว มาจากปัจจัยด้านอายุที่เพิ่มมากขึ้นจึงส่งผลให้ศักยภาพทางสมองลดลงตาม ซึ่งสอดคล้องกับทางด้าน ศาสตราจารย์ Andrew Guess แห่งมหาวิทยาลัยพรินซ์ตัน กล่าวว่า "คนอเมริกันส่วนใหญ่ที่อายุ 60 ปีขึ้นไปไม่มีระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลที่จำเป็นในการกำหนดความน่าเชื่อถือของข่าวที่พบทางออนไลน์" (โพสต์ทูเดย์ออนไลน์, 2562)

ทางด้านนักวิชาการในประเทศไทยอย่างรองศาสตราจารย์พิจิตรา ศุภสวัสดิ์กุล หัวหน้าภาควิชาวารสารศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แสดงความคิดเห็นในประเด็นดังกล่าวว่า ผู้สูงอายุอยู่ในโลกออนไลน์ค่อนข้างมาก ทำให้หลายครั้งเจอกับปัญหาการแชร์ข่าวลวง เนื่องจากผู้สูงอายุเหล่านี้เติบโตมาในยุคอนาล็อก จึงมีความเชื่อสื่อ ดังนั้น เมื่อย้ายมาอยู่ในโลกของสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งใครๆก็ผลิตสื่อได้ ทำให้มีทั้งข้อความจริงและไม่จริง แต่ผู้สูงอายุยังคงคิดว่าข้อมูลที่ได้รับนั้นเป็นความจริงทั้งหมด โดยเฉพาะข้อมูลจากที่เพื่อนแชร์มา ซึ่งการแชร์ข่าวลวงนั้น ถือเป็นการกระตุ้นให้ข่าวลวงกระจายตัวมากขึ้น นำไปสู่อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ นำข้อมูลส่วนบุคคลไปหลอกลวงกันในโลกออนไลน์ (รายการข่าวเรื่องเด่นเย็นนี้, 2562)

จะเห็นได้จากการแชร์ข่าวลวงของผู้สูงอายุทำให้ทักษะการรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่จำเป็นและมีความสำคัญ โดยการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุนั้นเป็นยุทธศาสตร์หลักในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมสนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ รวมถึงความสำคัญในเรื่องการสนับสนุนบุคลากรให้พร้อมสำหรับโลกดิจิทัล

เว็บไซต์ของศูนย์กลางของการรู้เท่าทันสื่อ Center for Media Literacy ได้เผยแพร่คำนิยามและความหมายของการรู้เท่าทันสื่อ โดยได้ขยายความให้เชื่อมโยงกับบริบทของการศึกษาของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยนิยาม “การรู้เท่าทันสื่อในศตวรรษที่ 21” ว่าหมายถึง “a framework to access, analyze, evaluate, create and participate with message in a variety of forms from print to video to the Internet. Media literacy builds an understanding of the role of media in society as well as essential skills of inquiry and self-expression necessary for citizens of a democracy.” กรอบคิดการเรียนรู้เพื่อให้สามารถเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมินค่า ผลิตและมีส่วนร่วมกับสารที่สื่อออกมาในหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่สิ่งพิมพ์ วีดีโอ ไปถึงอินเทอร์เน็ต

การรู้เท่าทันสื่อยังเป็นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของสื่อในสังคม และสร้างทักษะที่สำคัญในการแสวงหาและแสดงออกอันเป็นทักษะจำเป็นสำหรับพลเมืองในระบบประชาธิปไตย

สำหรับในจังหวัดเชียงใหม่ นั้น มูลนิธิสื่อประชาธรรม ได้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ “ผู้สูงอายุกับการรู้เท่าทันสื่อ” ในวันที่ 21-22 พฤษภาคม 2561 ณ โรงแรมเชียงใหม่ฮิลล์ จ.เชียงใหม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุใช้สื่ออย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ โดยหนึ่งในกลุ่มตัวอย่าง แม่หอม ฟองคำ มูลเพย ผู้สูงอายุจาก อ.สันกำแพง จิตอาสาที่ทำงานด้านสุขภาพในพื้นที่ เล่าถึงสถานการณ์ผู้สูงอายุกับการใช้ยาและอาหารเสริมว่า ทุกวันนี้ผู้สูงวัยอยู่กับสื่อรอบตัว จุดอ่อนของผู้สูงอายุที่ไม่อยากแก่หรืออยากจะพ้นจากอาการเจ็บไข้มาเป็นกลวิธีในการชักจูงใจ เวลาที่มีการโฆษณาผ่านสื่อต่างๆ ทั้งสื่อเก่าอย่างวิทยุโทรทัศน์ สื่อใหม่อย่างเฟซบุ๊ก ไลน์ และยูทูบ คนแก่ก็มักตัดสินใจซื้อยามาทานเองเพื่อป้องกันโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ไว้ก่อนแม้ว่าตอนนั้นไม่ได้เจ็บป่วยหรือมีโรคภัยอะไรที่สำคัญตัวผู้สูงอายุเองนั้นไม่ได้อ่านด้วยซ้ำว่ายาตัวที่ซื้อมารักษาโรคอะไร ตัวยาเม็ดละ 60 บาท ต้องรับประทานเช้า-เย็น เมื่อสังเกตที่ตัวเม็ดยาพบว่า ผลิตภัณฑ์ไม่เท่ากัน บางเม็ดก็ใหญ่ บางเม็ดก็เล็ก ไม่มีอย.รับรอง จึงอยากให้ข้อมูลความรู้กับผู้สูงอายุผ่านสื่อ จะเห็นได้จากบางส่วนของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทำให้เน้นย้ำว่าทักษะการรู้เท่าทันสื่อเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ผู้สูงอายุควรจะมีเพื่อที่จะสามารถใช้สื่อให้เกิดประโยชน์กับตนเองมากที่สุด (มูลนิธิสื่อประชาธรรม, 2561)

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดในภาคเหนือที่มีจำนวนประชากร 1,779,254 คน โดยเป็นประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 333,692 คน แบ่งเป็นชายจำนวน 149,919 คน หญิงจำนวน 183,773 คน ทำให้ผู้วิจัยเลือกใช้พื้นที่เชียงใหม่ในการศึกษา (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2563)

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ การรู้เท่าทันข่าวลวงของผู้สูงอายุ การเปรียบเทียบลักษณะทางประชากรศาสตร์กับการรู้เท่าทันข่าวลวงของผู้สูงอายุ และการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้สื่อกับการรู้เท่าทันข่าวลวงของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาระดับการรู้เท่าทันข่าวลวงของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบลักษณะประชากรศาสตร์ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อกับการรู้เท่าทันข่าวลวงของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้สื่อกับการรู้เท่าทันข่าวลวงของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

5. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันข่าวลวงของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

6. เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวลวงไปเผยแพร่ให้แก่ผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นการนำร่องกลุ่มตัวอย่างให้ผู้สูงอายุใช้แอปพลิเคชันไลน์อย่างรู้เท่าทัน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

7.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ ระดับการรู้เท่าทันข่าวลวง การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะประชากรศาสตร์ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อกับการรู้เท่าทันข่าวลวง ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ กับการรู้เท่าทันข่าวลวง และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันข่าวลวงของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

7.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยทั้งนี้จำนวนประชากรในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งหมดมีจำนวน 1,779,254 คน ผู้วิจัยสนใจศึกษากลุ่มผู้สูงอายุ โดยจังหวัดเชียงใหม่มีผู้สูงอายุทั้งหมดจำนวน 333,692 คน โดยผู้วิจัยเลือกเฉพาะเจาะจงอำเภอที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง มีผู้สูงอายุ จำนวน 44,438 คน อำเภอสันทราย มีผู้สูงอายุจำนวน 20,165 คน และอำเภอสันป่าตอง มีผู้สูงอายุจำนวน 17,382 คน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2563)

7.3 ขอบเขตของช่วงเวลาที่ยวิจัย

กำหนดขอบเขตเวลา เริ่มตั้งแต่วันอนุมัติทุนวิจัย โดยใช้เวลาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2564 ถึง 30 กันยายน 2564)

7.4 ขอบเขตพื้นที่ อำเภอเมือง อำเภอสันทราย และอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

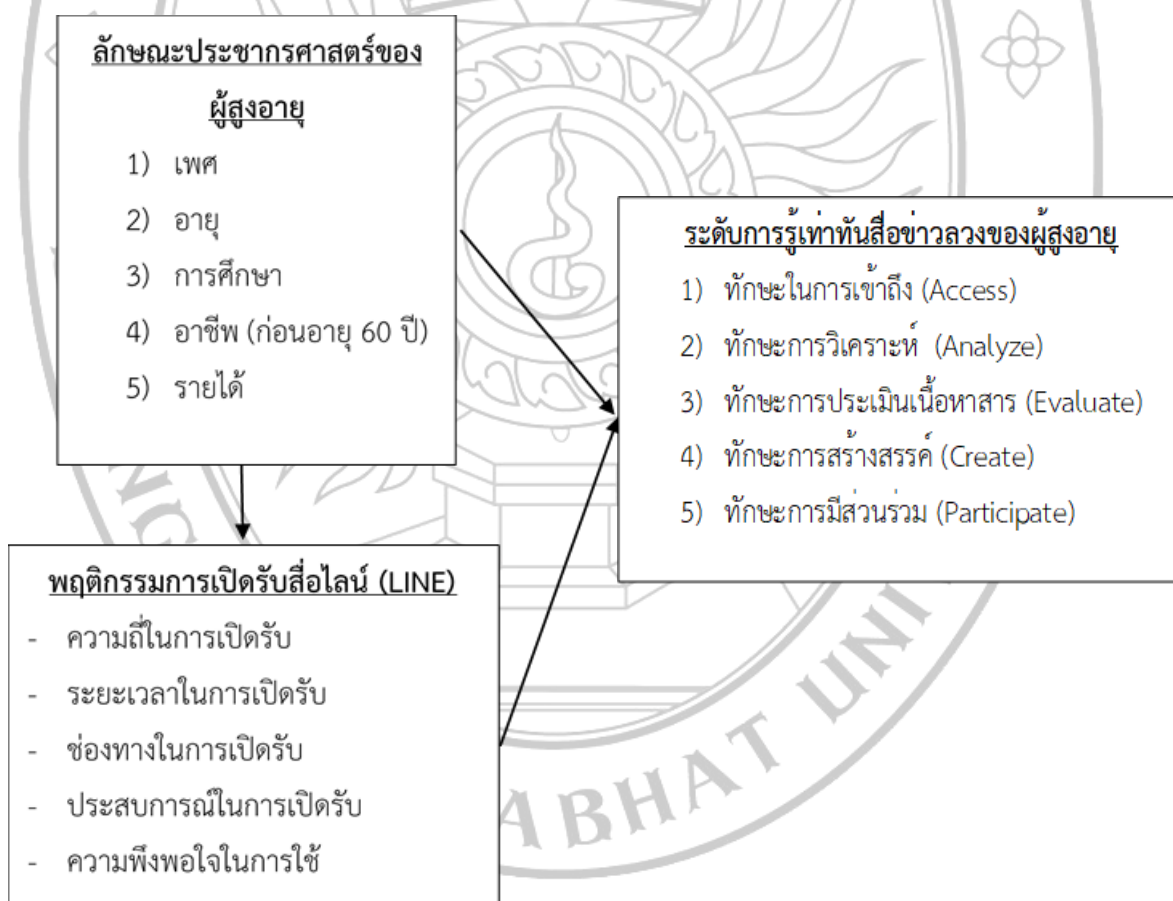
1.4.1 ทำให้ทราบลักษณะทางประชากรศาสตร์ พฤติกรรมการเปิดรับแอปพลิเคชันไลน์ (LINE) ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

1.4.2 ทำให้ทราบถึงระดับการรู้เท่าทันข่าวลวงของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

1.4.3 ผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลที่ได้เกี่ยวกับระดับการรู้เท่าทันข่าวลวงของผู้สูงอายุ ไปวางแผนการวิจัยครั้งต่อไปเพื่อลงพื้นที่ในการพัฒนาให้ข้อมูลความรู้เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้เท่าทันสื่อข่าวลวง

1.4.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ, หน่วยงานที่ดูแลผู้สูงอายุโดยตรง สามารถนำไปใช้ในการวางแผน กำหนดยุทธศาสตร์ในเบื้องต้น เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้เท่าทันสื่อ โดยเฉพาะสื่อแอปพลิเคชัน และการรู้เท่าทันข่าวลวง

1.5 กรอบแนวคิดวิจัย

1.6 นิยามศัพท์ระดับปฏิบัติการ

ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป เป็นผู้ที่ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างไลน์ (LINE) ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

การรู้เท่าทันสื่อ หมายถึง ทักษะในการรู้เท่าทันสื่อในงานวิจัยชิ้นนี้แบ่งเป็น 5 ระดับได้แก่

1) ทักษะในการเข้าถึง (Access) หมายถึง ทักษะที่ผู้สูงอายุสามารถอ่านข่าวลงแล้วสามารถเข้าใจเนื้อหาข่าวลง สามารถแบ่งประเภทของข่าวลงได้

2) ทักษะการวิเคราะห์ (Analyze) หมายถึง ทักษะที่ผู้สูงอายุสามารถตรวจสอบข่าวลงได้ โดยอาจจะใช้ความรู้เดิมที่มี ประสบการณ์เดิมที่มีในการตรวจสอบ ตีความสารว่าผู้ส่งสารเขียนข่าวลงมาเพื่อวัตถุประสงค์อะไร มีการเปรียบเทียบข้อเท็จจริง ความคิดเห็น แยกแยะเป็นประเด็นๆ ได้

3) ทักษะการประเมินเนื้อหาสาร (Evaluate) เมื่อผู้สูงอายุประเมินข้อมูลข่าวสารแล้วสามารถตัดสินใจถึงความถูกต้อง คุณภาพของข้อมูลข่าวสาร เนื้อหาของข่าวลงได้

4) ทักษะการสร้างสรรค์ (Create) การเลือกใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะแอปพลิเคชันไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุเป้าหมาย การสื่อสารในการสร้างข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ไม่สร้างหรือแชร์ข่าวลง

5) ทักษะการมีส่วนร่วม (Participate) ความสามารถของผู้สูงอายุในการสร้างเพื่อเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับคนอื่น เช่น การโพสต์ข้อความในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ ร่วมกับการสื่อสาร มีบทบาทร่วมกันของผู้ใช้สื่อ การใช้สื่อ การบริโภคสาร ที่เกิดจากการผลิตสาร เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ได้อย่างรวดเร็ว การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ ความไว้วางใจ การไม่มีอันตรายใดๆ

ข่าวลง หมายถึง ข่าวที่มีเนื้อหาเป็นเท็จที่ปรากฏในแอปพลิเคชันไลน์ และเป็นเรื่องราวที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นโดยไม่มีข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาหรือคำพูด ข่าวลงบางข่าวอาจมีส่วนข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้แต่อาจมีข้อมูลที่ถูกรวบรวมขึ้นเพื่อมีเจตนาบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงเดิม

1.7 สมมติฐานการวิจัย

- 1) ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้สูงอายุแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับแอปพลิเคชันไลน์ที่ แตกต่างกัน
- 2) ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้สูงอายุ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อที่ แตกต่างกันมีระดับการรู้เท่าทันข่าวลวงแตกต่างกัน
- 3) ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้สูงอายุ พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันข่าวลวงของผู้สูงอายุ ในทิศทางบวก
- 4) ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้สูงอายุ พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์มาก ส่งผลต่อการรู้เท่าทันข่าวลวงของผู้สูงอายุมาก

